

אני פותחת את הישיבה.

היו"ר ש. ארבלי:

חוק משפחות חיילים שניספו במערכה (תגמולים ושיקום), תש"י-1950 - צו בדבר הגדלת מענק נישואין ליתום

יש לנו בקשה לאשר צו בדבר הגדלת מענק נישואין ליתום. לפי סעיף 29א' לחוק משפחות חיילים שניספו במערכה, (תגמולים ושיקום), תש"י-1950 כפי שתוקן על ידי סעיף 8 לחוק משפחות חיילים שניספו במערכה (תגמולים ושיקום) (תיקון מס' 7), תשל"א-1971, רשאי שר הבטחון בהתייעצות עם שר האוצר ובאשור ועדת העבודה של הכנסת להעלות בצו את סכום מענק הנישואין ליתום של נספה.

בדעת שר הבטחון לחתום על צו בדבר הגדלת מענק הנישואין ליתום מ-15,000 ל"י לסך של 25,000 ל"י. מצ"ל העתק צו הנ"ל לאשור ועדת העבודה, כאמור לעיל.

מ. טמיר:

הצו האחרון כפי שאושר ע"י ועדת העבודה פורסם ב-11.1.1973 ברשומות והוגדל המענק לסך של 15,000 לירות. מאחר וחלו שינויים בירידת ערך הכסף שהביא להגדלת המענק, שר הבטחון עומד לחתום על צו להגדיל את מענק הנישואין ל-25,000 לירות. תוקף הצו מ-1.4.74. זה חיקוק שבא באיחור, בעקבות תיקון בחוק שפורסם ב-1.76. הוא עבר גלגולים שונים ועד שהוא פורסם התעכבה כל חקיקת המשנה, בניהם גם הצו הזה.

למעשה, הוא בוצע ע"י המשרד והסכומים האלה שולמו ומשתלמים עד עכשיו. אנחנו מבקשים מהוועדה שתיתן את אישורה כנדרש בחוק.

ל. דיציאן:

האם לפי הוראת החוק שר הבטחון רשאי לתת צו רטרואקטיבי? - אני מסופק מאד בזה. שנית - אני לא יודע באיזה סמכות - ואני רוצה לציין שאינני מתנגד להעלאה כפי שהיא מוצעת ושדברי לא יפורשו שאני מתנגד - יש למשרד ממשלתי לבצע דברים בניגוד לחוק? - ומר טמיר אומר שזה בוצע, אני אומר שזה בוצע באופן בלתי חוקי. לא היה לאף אחד הסמכות לתת סכום מענק נישואין העולה על 15,000 לירות. אני מסעמים עקרוניים מתנגד להחלת צו או חוק כלשהו בצורה רטרואקטיבית.

מ. דרובלס:

בדרך כלל גם אני מתנגד להחלת צוים וחוקים באופן רטרואקטיבי. אבל במקרה הזה הוא יוצא דופן, היו דברים מעולם שהחלנו גם צוים וגם חוקים באופן רטרואקטיבי. הייתי רוצה להגיד מילת שבח למשרד הבטחון שלמרות שעברו שנתיים הוא לא מתבייש לבוא ולבקש רטרואקטיבית. אמנם לא טוב שהדבר נמשך שנתיים אבל יש לברך על האומץ של משרד הבטחון שראה שנעשה עוול מסויים וניסה לתקן זאת. בגלל שמדובר פה במקרה מיוחד יש לאשר זאת.

הערה שניה - מאפריל 1974 עד אפריל 1976 אותו סכום של 25,000 לירות אין לנבאותו ערך שהיה ב-1974. אותו יתום שיקבל את הסכום הזה באפריל 1976 זה לא אותו הדבר. אני מקבל את הסכום של 25,000 לירות באפריל 1974 אבל אני מציע כבר לקבוע סולם אחר מאפריל 1976 על סכום של 30,000 לירות.

ה. זיידל:

אני תומך בדברי חה"כ דרובלס. אני רוצה להוסיף כמה דברים: (1) ההערה של חה"כ דיציאן על נושא מינהלי תחיקתי - זו הפעם השניה בקדנציה הזאת של הכנסת שמשרד הבטחון מעמיד אותנו בפני עובדה ושוב לא יכולים להתנגד, כאשר מדובר על תוספות מי אנחנו שנעיר זאת.

(2) אני מציע לאשר את הצו עם התוספת שהציע חה"כ דרובלס שיש להעלות את הסכום ל-30,000 לירות החל מאפריל 1976.

(3) אם כבר הלכתם בצורה רטרואקטיבית - האם זה חל על יתומים ממלחמת יום הכפורים?

מ. טמיר:

אם יתום שהתחתן בינואר 1974 הוא לא זכאי לסכום של 25,000 ל"י כי תוקף הצו הזה הוא מאפריל 1974. החל מהתאריך הזה כלולים גם היתומים ממלחמת יום הכפורים.

מ. גז:

אני משבחת את חה"כ דיציאן שכתור משפטן הוא אוהב שהדברים יהיו רשומים בפרוטוקול, וטוב העיר מה שהעיר. יחד עם זאת אני תומכת בדברי קודמי ואני מברכת על הדבר הזה. מה שכן צריך לבדוק האם באמת התוספת הזאת עונה למציאות של התייקרויות ושל רמת החיים של היום? - האם זה נותן משהו לאותו יתום שרוצה להינשא?

אני הייתי אולי מבקשת משהו נוסף לבת היתומה. ברוב המקרים הבת מתחתנת בגיל צעיר ולא הספיקה לעבוד ולהרויח כסף. יתכן שהיא זקוקה למתן מענק קצת יותר גדול מאשר הבן.

היו"ר ש. ארבלי:

צודק חה"כ דיציאן בהערה שלו. כאשר דנו בחוק משפחות חיילים שניספו במערכה אז כל אותם הכללים שנקבעו בחוק היו רטרואקטיביים מאפריל 1974. הבענו את ההתמררות שלנו ופנינו למשרד הבטחון שזו תהיה הפעם האחרונה שיביאו לנו הצעת חוק רטרואקטיבית. אני מקווה שגם לגבי הצו יהיה אותו הדבר. אנא תקפידו בעתיד שלא יקרה כדבר הזה - מדוע צריך לחכות בצו משנת 1974 עד היום? - אנחנו מאד מבקשים שתקפידו בעתיד שמקרים כאלה לא יהיו. אל תעמידו את המחוקק במצב לא נוח.

אני מבינה שהסכום הזה נקבע באפריל 1974 ולא יתכן שהוא ישאר היום אותו סכום של 25,000 לירות. אם הוא לא צמוד להתייקרות צריך לעשות את החשבון כמה היתה התייקרות במשך השנים האלה מ-1974 ועד היום.

ל. דיציאן:

לא יותר מ-80%. החל מאפריל 1976 שהסכום הזה יהיה צמוד לאינדקס.

היו"ר ש. ארבלי:

הוחלט: לתת את האישור עד לתאריך 31.3.76 לקראת אפריל 1976 תביאו לנו הצעה חדשה.

מ. טמיר:

אני תמים דעים עם הערתו של חה"כ דיציאן, לכן מצאתי חובה בדברי להדגיש כי ראיתי שזו נקודה חלשה. הרטרואקטיביות בדרך כלל בחקיקה לא טוב שיהיה לה מקום אבל כאן מדובר לא על פגיעה אלא על מתן נזכות לכן החטא לא כל כך גדול.

מ. טמיר:
 ביחס להערה של חה"כ גז בענין הגדלת הסכום אני אביא את זה בפני הנהלת המשרד ואני אישית אתמוך בזה כי זה יהיה מוצדק.

ל. דיציאן:
 לא השבת לשאלה האם בצו יכולה להיות רטרואקטיביות?

מ. טמיר:
 לכל חיקוק רטרואקטיבי יש לקבל אישור של היועץ המשפטי לממשלה - אני מקווה שאקבל.

מסקנות ועדת העבודה בנושא: (1) פעולה משותפת של הממשלה והסוכנות היהודית לאיתורם, שיכנועם והחזרתם למולדת של רבבות יורדים. (2) מניעת ירידה מהארץ והחזרת יורדים.

היו"ר ש. ארבלי:
 אנחנו הכנו הצעת טיוטה ועתה נעבור על החומר.

י. יודין:
 אני רוצה לשאול: האם התקיימה, לפני הישיבה הזאת, שיחה עם חברי הוועדה בנושא תזה?

היו"ר ש. ארבלי:
 ישיבות רבות קיימנו בענין הזה. הכנו טיוטה בהתאם לדיונים שהתקיימו והדיעות שהיו במסגרת הוועדה.

מ. ורטמן:
 בקטע הראשון אני מציע לכתוב כך: מליאת הכנסת העבירה שתי הצעות לסדר היום וכו'. ולשם הסדר אני מציע לכתוב קודם את שם המשפחה ולאחר מכן מה הוא עושה.

מ. משולם:
 (קורא) נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מצביעים על שנויים שחלו בהרכב הדמוגרפי של אוכלוסית היורדים ובהתפלגות הגילאית. בשנת 1969 קבוצת הגילאים 25-29 היוותה 10% מכלל היורדים הרי בשנת 1972 הגיע ל-16.5% בשנים האחרונות הולך וגדל אחוז ילידי הארץ בין היורדים ולפי הנתונים האחרונים הם מהווים 33% מכלל היורדים.

ל. דיציאן:
 לא יכולים לערבב שני נתונים שאין להם קשר אחד עם השני. את ה-33% מכלל היורדים שהם ילידי הארץ צריך לתת במקום שנותנים את הפרוט מאיזה מקומות.

א. ורדיגר:
 הנקודה הראשונה ממבוא על 230 צריכה להיות קיימת.

היו"ר ש. ארבלי:
 כל זה צריך להיות בתוך המבוא. לגבי המיקום אחר כך נקבע.

י. ז. אמיר:
 אני רוצה לדעת את מספר היורדים ולא את האחוזים.

היו"ר ש. ארבלי:
 אני מציעה שנקרא את הכל כדי שנהג על מה מדובר ונשאיר את זה לעריכה.

מ. משולם:

(קורא) בשנים קודמות יוצאי אירופה ואמריקה היוו את הרוב המכריע בקרב היורדים, כאשר העולים ביניהם מהווים את הרוב, הרי שבשנים האחרונות הדביקו היורדים מקרב ילידי הארץ את העולים. בשנת 1972 היוו העולים 39.9% מקרב כלל היורדים לעומת 36.5% בשנת 1969 ואילו יוצאי אירופה וארה"ב היוו 42% בשנת 1969 לעומת 37.3% בשנת 1972.

ל. דיציאן:

אני מגיע לאחוזים שהם יותר מ-100%. אם נצרף את ה-33% של ילידי הארץ אינני יודע

למה תגיע.

היו"ר ש. ארבלי:

למה? - 16% ו-37% מדוע אתה מגיע יותר מ-100%? - זו השוואה של קבוצות בין שתי תקופות. לגבי המספרים נשב עם נציגי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ונעדכן אותם.

י. ז'. אמיר:

סטטיסטיקה זה דבר מסוכן מאד בעיקר כאשר היא מדברת באחוזים. הייתי רוצה לדעת גם את המוצא של ילידי הארץ. נאמר לי שהקיבוצניקים יוצאים עכשיו לחו"ל.

ל. דיציאן:

אם מביאים סטטיסטיקה היא צריכה להיות עם סמנטיקה מסויימת. לא יכול להיות שמביאים פעם 1969 ופעם 1972. מביאים את כל המספרים של 1969 ופעם 1972.

היו"ר ש. ארבלי:

נשב עם הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ונתאם איחם.

מ. משולם:

(קורא) בקרב יוצאי אסיה ואפריקה מסתמנת מצמת גידול בשיעור של למעלה מ-4% בשנים 1969-1972, והגילאים הצעירים ביניהם מהווים את החלק הגדול בקבוצה זו.

י. ז'. אמיר:

שנוציא מהלכסיקון יוצאי אסיה ואפריקה, צריך רק את האחוז מי שירד ולא חשוב מי.

היו"ר ש. ארבלי:

מקודם רצית לדעת אם יש קיבוצניקים ועכשיו אתה לא רוצה ארצות.

מ. משולם:

(קורא) מספרם של הסטודנטים המשתלמים בחו"ל, ההולך וגדל מדי שנה בשנה ומשמש מקור לירידה בפני עצמו. לועדה נמסר כי נעשו עד כה 17 מחקרים ע"י גורמים שונים על נושא הירידה, היקפה מימדיה, ההרכב הדמוגרפי של היורדים, ההתפלגות המקצועית, גורמי הירידה, על הרגשתם של הישראלים השוהים בחו"ל, יחסם לישראל וסכויי החזרתם לארץ. מהמחקרים שנעשו מסתבר שחלקם הגדול של היורדים הם מהמעמד הבינוני ומעלה, רבים מהם בעלי השכלה ובעלי מקצועות טכניים, עזיבתם את הארץ מחלישה את ישראל מבחינה חברתית, כלכלית ובטחונית.

גורמי הירידה היו והנם רבים ומגוונים

ביניהם סיבות כלכליות, וחברתיות, ובמידה מסויימת בטחונית. משפיעים השפעתם על הפרט. סיבות אישיות כגון קשיים להקלט בעבודה רצויה ומתאימה והעדר אפשרות להתקדם בה, שאיפה לרמת חיים גבוהה יותר, התרופפות הזיקה האידיולוגית והערכית של הפרט לארץ לאחר העדר הזדהות יהודית וציונית.

מ. משולם:

(קורא) מתוך המחקרים שנעשו והשיחות שנחקיימו עם יורדים נוכחו לדעת, ככל שהישראלי מושרש יותר ביהדות ובציונות והיה מעורה יותר בחיי הארץ וחדור תודעה לאומית, היה לו הכוח לעמוד בפני פיתויים וחולשות לעזוב את הארץ.

חוקרים רבים ואלה שקיימו מגעים אישיים ושיחות עם ישראלים השוהים בחו"ל הגיעו למסקנה כי ניתן להחזיר רבים מהיורדים לארץ אם תעשינה פעולות מתאימות.

מבוא: נציגי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מסרו לוועדה כי לפני נתונים מחודש ינואר 1976 שוהים כ-230 אלף ישראלים מעל ל-12 חודשים.

כן מסרו נציגי הלשכה כי קיים קושי בהגדרת המושג "יורד", כל מה שניתן לומר בהגדרת מושג זה הוא כי כל אזרח המדינה אשר יצא את הארץ, וחזר אליה בתקופה זו או אחרת או שכלל לא חזר אליה. למעשה כלל הישראליים שיצאו את הארץ ועברו את בקרת הגבולות, אם דרך הים או דרך האויר נחשבים ליורדים למעט אותו מספר שכן חזרו בתקופה זו או אחרת.

מ. ורטמן:

אי אפשר לכתוב: ... וחזר אליה בתקופה זו או אחרת.

א. ורדיגר:

צריך למחוק את המשפט... או שכלל לא חזר אליה.

היו"ר ש. ארבלי:

ההערה היא נכונה. כל אזרח המדינה אשר יצא את הארץ וחזר אליה... אם הוא חזר אליה הוא

כבר לא בחזקת יורד.

א. ורדיגר:

כל הסטודנטים שוהים למעלה משנה וכל עובדי משרד החוץ ועובדי הסוכנות נחשבים ליורדים.

היו"ר ש. ארבלי:

בקטע הראשון נאמר שוהים בחו"ל כ-230 אלף ישראלים מעל ל-12 חודשים - את הדבר נעדכן

עם הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

מ. משולם:

(קורא) לבחינת שאלת היורד במובן הסטטיסטי ישנם כמה אמות מדה. אמת מדה אחת והמקובלת והשימושית ע"י הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה: אחת - ישראלים שוהים בחו"ל למעלה מארבע שנים ולא חזרו אפילו לבקור. השניה - ישראלים שוהים בחו"ל למעלה משנה - כאלה יש כיום כפי שנאמר לעיל כ-230 אלף נפש.

א. ורדיגר:

לגבי המבוא - כל ההגדרות האלה או שמנתקים אותם או שמאחדים אותם.

מ. ורטמן:

אלה שוהים בחו"ל למעלה מ-4 שנים מוחקים מהרשימה?

א. פז:

המושג יורד הוא מושג ערכי ומושג ערכי קשה למדוד אותו. באה הלשכה המרכזית

א. פז:

לסטטיסטיקה ואמרה ניתן אמות מידה: (1) כל אלה ששוהים בחו"ל למעלה מ-3 חודשים - לא כוללים. (2) אלה ששוהים בחו"ל למעלה מ-12 חודשים נראה כמי שעזב את הארץ. (3) השוהים בחו"ל למעלה מארבע שנים. (4) יש מדידה אישית לגבי אלה שהצהירו על עזיבת הארץ. רוב הישראלים שעזבו את הארץ לא קיבלו אישור של מהגר.

מ. דרובלס:

מי ששוהה בחו"ל למעלה מ-4 שנים ולא בא לביקור אין ספק שהוא יורד. קטגוריה שניה זה 12 חודשים ובאו לביקור - לא ידוע מה המצב לגבי אלה. לגבי 12 חודשים האם זה כולל את העובדים הרשמיים? - אולי רצוי לתת את המספרים לגבי אלה ששוהים למעלה מ-4 שנים ולגבי אלה ששוהים 12 חודשים.

א. ורדיגר:

אני חולק על כל הגישה של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. הסטטיסטיקה מטעה. אסור לנו לכלול את אלה ששוהים מעל 12 חודשים בקטגוריה של יורדים. עושים עוול לא רק לאותם אנשים, העניין הוא די קשה ולא צריך להוסיף ולסבך דלתת תדמית כל כך שלילית. כל הגישה הזאת שמי ששוהה 12 חודשים בחו"ל הוא בקטגוריה של יורד זו גישה לא נכונה.

הוועדה ציפטה אמות מידה.

א. פז:

אני לא מחוייב לקבל את הגישה של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

א. ורדיגר:

אנחנו כותבים מה שהם אומרים לגבי מי הם יורדים.

היו"ר ש. ארבלי:

אני מכיר עשרות ישראלים שנמצאים לרגל תפקיד או בעיות משפחתיות ואין להם שום כוונה להיות יורדים. תמיד הופכים את הסטודנט ליורד. המושג של 12 חודש הוא לא מושג לגבי ירידה. לא כל מה שהלשכה המרכזית לסטטיסטיקה קובעת זה קדוש, מותר לנו לקבוע עמדה משלנו.

אינני יכולה להגדיר מה זה יורד.

היו"ר ש. ארבלי:

ככל שמגדילים את מספר היורדים, כאילו, אנחנו נהנים מזה. אותם האנשים שרוצים להתמסר לעניין הזה, אני מציעה למר פז שיפנה לכל המשרדים שמהם יוצאים שליחים לחו"ל שיגידו לו כמה אנשים יש להם בחו"ל, נוציא אותם ממספר היורדים. לכן בדע היכן אנחנו עומדים.

מ. גז:

אני מציע שוועדת העבודה לא תנסה לשים את עצמה במקום הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. אם החליטו לצטט את המספרים אנחנו יכולים לצטט את המספרים בשם אמלם ולהוסיף שהוועדה חושבת שהמספר הזה כולל אלפים של אנשים הנמצאים לרגל עיסוקים שונים כגון: שליחויות, השתלמויות ואין אלה נחשבים כשליחים יורדים. עם זאת זה לא משנה את הבעיה מעיקרה כי הבעיה היא לא 230 אלף או 200 אלף אנשים אלא הבעיה מעיקרה קיימת ומספר סטטיסטי מדוייק לא חייבים לקבוע אלא להוסיף את ההסתייגות שלנו.

י. יודין:

מ. ורטמן:

אני מקבל את המונח הסטטיסטי הפרש בין היוצאים מהארץ והחוזרים אליה. מה שאותי מעניין הוא האם המספר של 230 אלף נפש כולל את הישראלים שעזבו את הארץ לפני 44 שנה? - האם זה מצטבר?

היו"ר ש. ארבלי:

כן.

י.ז. אמיר:

לפי דעתי צריך לציין את מספר היורדים בפועל. אולי אפשר להציע שכאשר האיש יוצא את הארץ יציין שני דברים נוספים: מקום העבודה שלו ואם יש לו בית בארץ. אם שני הדברים האלה קיימים הוא איננו בגדר של יורד אלא שוהה ואז מוציאים את כל הסטודנטים והעובדים של משרד החוץ ומשרדים אחרים.

היו"ר ש. ארבלי:

את זה אפשר לכלול בהמלצות שבשאלון של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה יכללו גם את הנתונים האלה של מקום עבודה ואם יש דירה בארץ.

ה. זיידל:

הויכוח הוא סרק כי שר הקליטה בעצמו הסתמך על הנתונים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. כל זמן שהדברים האלה קיימים חייבים להסתמך עליהם.

היו"ר ש. ארבלי:

אני חושבת שההצעה שהעלה חה"כ יודין היא הגיונית. נשכח הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ונבקש את עדכון המספרים ואם אפשר לתת לנו כמה שוהים מעל 4 שנים וכמה מעל 12 חודשים. המספר של 230 אלף ישראלים השוהים בחו"ל הוא מספר מצטבר מאז קום המדינה. נציין אחר כך את ההערה שהעיר חה"כ יודין שהוועדה מציינת שבתוך המספרים האלה כלולים אנשים בתפקידים שונים שמיוצגים את המדינה וזה משנה את מספר היורדים.

ונציין רק את אמות המידה.

מ. משולם:

(קורא) לגבי אותם הישראלים ששהותם בחו"ל נמשכה למעלה מארבע שנים יש לציין שתי נקודות: א. אנשים אשר יצאו את הארץ במובן המוחלט של מושג "יורד", יחד עם זאת הם מוסיפים להחזיק בדרכון ישראלי ופוקדים את המדינה לבקור אחר שנה ופעם נוספת אחרי שלוש שנים. יוצא איפוא שלפי העקרון המרכזי של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה - של יוצאים למעט תיירים - הם אינם נחשבים ליורדים, כי הם לא שהו למעלה מארבע שנים בחו"ל. לעומתם יש כאלה השוהים בחו"ל שלוש וארבע שנים לצורך לימודים, השתלמויות, עסקים וכיו"ב וחוזרים בתום התקופה ארצה. עפ"י נתונים סטטיסטיים מספרם של אלה ששהו שלוש וארבע שנים בחו"ל וחזרו - נע בין 3,000 - 4,000 נפש לשנה.

עפ"י הערכות הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מתוך כלל הישראלים השוהים בחו"ל בשנת 1975 כ-15 אלף מתוכם לא יחזרו ארצה במשך ארבע שנים..."

היו"ר ש. ארבלי:

כל הערכות יש להוציא. צריך להשאיר את מספר השוהים בחו"ל שהם כ-15 אלף ב-1975.

מ. משולם:
 (קורא) הועדה דנה בנושא ובחנה אותו מהיבטים רבים, עיינה בחומר הרב שהוגש אליה על-ידי הגורמים שהופיעו בפניה. עיינה במחקרים הרבים שנעשו בנושא הירידה ומניעתה, והחזרתם של היורדים, לאחר דיון מקיף וממצה הגיעה הועדה למסקנות הבאות:

(1) הועדה מביעה את דאגתה ממימדי הירידה מהארץ אשר גדלו בשנים האחרונות ובמיוחד לאחר מלחמת יום הכיפורים. מדאיג במיוחד ההרכב הדמוגרפי של היורדים, וגילם הצעיר, איכותם המקצועית ורמתם ההשכלתית, כאשר רובם של היורדים נמנים עם האוכלוסיה המסודרת יחסית מבחינה כלכלית.

א. ורדיגר: דוקא ההרכב הדמוגרפי מדאיג?

היו"ר ש. ארבל: שילידי הארץ יוצאים מהארץ - זה מדאיג מאד.

י. יודין: כתוב: הועדה מביעה את דאגתה ממימדי הירידה מהארץ אשר גדלו בשנים האחרונות. יש מספרים אבסולוטיים ויש מספרים יחסיים. אני לא חשבתי באופן רציני על המספרים כי לא היתה לי שהות לכך. אבל לא מן הנמנע שאפשר להוכיח שמימדי העלייה בשנים הראשונות לקיום המדינה היו יותר גדולים מאשר עכשיו כי מספר העלייה הוא נתון יחסי. כלומר, לאוכלוסיה היהודית בישראל באותם השנים היה משקל כבד יותר מאשר היום.

מספיק שנדבר על מימדי ירידה גדולים ואני מציע שלא נכתוב את המלים: ובמיוחד לאחר מלחמת יום הכיפורים. אני מציע להביע לדאגה ממימדי ירידה גדולים ולא להתקשר למסקנות שהן לא כל כך בדוקות.

הערה שניה - לגבי מה שנוגע להרכב הדמוגרפי - אפשר לכתוב ותיקים.

א. ורדיגר: אמנם הערתו של חה"כ יודין יכולה להיות נכונה אבל אני חושב שאנחנו נאלצים להדגיש את הירידה בשנים האחרונות. אמנם קיימת ירידה במשך כל שנות קיום מדינת ישראל. ואמנם היתה ירידה ב-1948 כאשר היתה עלייה גדולה ונכון שלפי היחס באחוזים יכול להיות שהירידה היתה גדולה. אבל כאשר אני העליתי את הנושא הזה, זה היה לאחר ששהיתי חודשיים בארה"ב ובדקתי לא בצורה סטטיסטית אבל בצורה מוחשית מאד וראיתי מה שקורה באזורים היהודיים של ניו-יורק במיוחד וגם ערים אחרות ואת היורדים שאיתם נפגשתי. כולם מודאגים מכיון שזה קרה במיוחד לאחר מלחמת יום הכיפורים. מה קרה? - אחרי המלחמה התערער משהו אצל הוותיקים ואצל יוצאי צה"ל ילידי הארץ. בחורים אשר מסרו את נפשם למען המולדת נשבר להם פתאום. מתוך אותם עולים שעלו ב-1967 - ואני חולק על המספר הזה - כי המספר הרבה יותר גדול שירדו חזרה.

אם אנחנו רוצים להרעיד את הציבור שלנו ואת הממשלה איננו יכולים לדבר על ירידה סתם. אבל אני מציע שאולי לא נכתוב ובמיוחד לאחר מלחמת יום הכיפורים כי זה יותר מדי בולט ובמקום זה נכתוב בשנים האחרונות.

אני מוכנה לא להזכיר את המילים: ובמיוחד
לאחר מלחמת יום הכיפורים.

היו"ר ש. ארבלי:

מ. דרובלס:
לאחר מלחמת ששת הימים היתה עלייה יחסית
גדולה והגענו לשיא. לעומת זאת רואים
חופעה בדיוק הפוכה לאחר מלחמת יום הכיפורים - רצוי לציין את הדבר הזה
כי מלחמת יום הכיפורים גרמה למשהו וצריך לחפש את הסיבה. צריך לציין
נתונים 10 שנים אחורה ולהצביע על הדברים האלה. אני מקווה שהנתונים של
1975 יהיו יותר טובים.

לא צריך להזכיר את מלחמת יום הכיפורים.

מ. גז:

אני בעד להשאיר את המילים: מלחמת יום
הכיפורים.

היו"ר ש. ארבלי:

ל. דיציאן:
אני רוצה שתהיה הצבעה על המילים: לבמיוחד
לאחר מלחמת יום הכיפורים. אם נכתוב שהיתה
ירידה בשנים האחרונות, לדעתי, זה מספיק.

הוחלט: להשאיר את המילים ובמיוחד לאחר
מלחמת יום הכיפורים ומוחקים את המילים

היו"ר ש. ארבלי:

ההרכב הדמוגרפי.

מ. משולם:
(2) הועדה קובעת שאחת הסיבות העיקריות
לירידה היא העדר הזדהות יהודית ציונית.
הזיקה הלאומית של האזרח למדינת ישראל קובעת במידה מכרעת בשיקוליו
לרדת. אין להתעלם גם מהשפעתם של גורמים נוספים הקשורים במצבו הכלכלי
של הפרט, איכות החיים, קשרים משפחתיים, מעורבות בחברה והרגשת ספוק או
אכזבה מהסובב אותו.

ל. דיציאן:
אני רוצה שיירשם בפרוטוקול שאני מסתייג
מכל הנוסח של סעיף (1) - אני אתן נוסח
אחר לסעיף (1). והוא: הועדה מביעה את דאגתה ממימדי היציאה מהארץ בשנים
האחרונות ומביעה את דאגתה המיוחדת שמסתמנת נטייה שאנשים צעירים יחסית
ואנשים שסדורם המקצועי לא נתקל בקשיים עוזבים את הארץ.

י. יודין:
אני רוצה לומר לחה"כ דיציאן - פשם שאני
זהיר מאד בקביעת נתונים סטטיסטיים לא
בדוקים כך אני רוצה לקרוא באופן חד משמעי ליורד יורד - ואפילו אם זה
יורד אחד - זה בעיני הסוג המגונה של האוכלוסיה הציבורית.

אנחנו משאירים את הנוסח כפי שהוא.

היו"ר ש. ארבלי:

י. יודין:
לענין סעיף (2) אני מציע לקבוע שהסיבה
המכרעת לירידה היא העדר הזדהות יהודית
ציונית אצל היורדים ולא שזו אחת הסיבות העיקריות. המשפט השני סותר את
המשפט הראשון - אם זה מכריע אז זה לא אחת הסיבות. אנחנו אומרים לכל
יתנדי יש לך בעיות תתגבר עליהם בארץ. הממשלה תעזור, הציבור יעזור.
אינני מקבל שום סיבה כהצדקה לירידה וכל מקרה של ירידה מנומק בסופו של
דבר כהעדר זיקה ציונית יהודית. כדי להדגיש את הגישה של הוועדה אני
מציע להוציא את שני המשפטים האחרונים כי הם מחלישים את הסעיף הראשון.
כלומר, יש למחוק את המילים: אין להתעלם גם מהשפעתם של גורמים...עד הסוף.

י. יודין:

צריך לומר במאבק נגד הירידה שצריך להביא בחשבון גורמים הקשורים למצב הכלכלי.

כלומר, להפריד בין שני הדברים: יש בעיה של זיקה יהודית ציונית - זה קובע בפני עצמו.

היו"ר ש. ארבלי:

אנחנו נשקול את זה. יתכן שאת הסיפה נוכל לצרף כאשר מדברים על הטיפול במצב הכלכלי.

א. ורדיגר:

גם אני מציע להפריד את סעיף (2) לשני סעיפים. לגבי החלק השני של הסעיף - יש

באחד הסעיפים הבאים סעיף שמדבר על סיבות אישיות וגם כמנב על המצב הבטחוני במדינה. אני מסכים עם מה שצריך להוסיף גם שהרעדה קובעת שהסיבה העיקרית לירידה היא היעדר הזדהות עם ערכי היהדות - זו הנקודה.

י. יודין:

מה לגבי אותם יהודים ששומרים על ערכי היהדות וגרים בחו"ל?

א. ורדיגר:

אנחנו מדברים עכשיו על יורדים.

היו"ר ש. ארבלי:

הזדהות יהודית-ציונית זה כולל את הכל. לגבי השאלה מה צריך לעשות מבחינת החינוך

בגולה אז נחנך לערכים יהודיים.

י. ז. אמיר:

עיקר ההמלצות האלה הוא ליצור אקלים בארץ ובחו"ל נגד הירידה כי, לדעתי, ירידה זה

דבר הכי חמור בשביל המדינה. היום יש הבנה בשתיקה לגבי אותם יורדים שרוצים לרדת, אפילו משלמים את הפיצויים לאותם יורדים. צריך באיזה שהיא צורה ליצור אקלים נגד הירידה.

שנית - אם נשנה את הנוסח כפי שח"כ ורדיגר

מציע לערכי יהדות אני חושב שצריך להסתכל על השורשים והשורשים מתחילים מבית הספר. אולי צריך להציע לאחד את הזרמים. לכן לא רצוי להסתבך יותר מדי. הוועדה הציעה דבר כוללני כי הזדהות יהודית-ציונית זה כולל את הכל.

היו"ר ש. ארבלי:

צריך לא לראות בגישה אוהדת את התופעה של הירידה אלא להיפך. כאשר נדבר אין

להחזיר יורדים גם שם ננסח את זה בצורה זהירה שלא יתקבל הרושם כאילו נותנים פרסום ליורדים. כלומר, אנחנו מעוניינים שיחזרו מחו"ל אבל אם נגלה גישה נוקשה לא נשרת את המטרה.

ח. שמעוני:

אני רוצה להתייחס לנתונים הסטטיסטיים. יש כאן דבר נכון אבל בודאי בא להטעות

את דעת הציבור, כביכול, יש ירידה בין יוצאי אירופה ויש עלייה בין יוצאי אפריקה.

היו"ר ש. ארבלי:

נכון ראינו את זה - יש כאן טעות.

ח. שמעוני:

לעצם העניין - אני חושב שצריך לתת הרגשת אי-נוחות. אני נגד כל אפשרות לטוהר את

השרץ. אני מצטרף לדבריו של ח"כ יודין שאנחנו צריכים ליצור את התנאים המתאימים אם הם רוצים לחזור, אבל לא לתת דרבון מבאן לאלה שעדיין מתלבטים. המשפט: אין להתעלם גם מהשפעתם של גורמים... יש להוציא אותם.

הוצאנו את המשפט הזה מסעיף (2).

היו"ר ש. ארבלי:

אני מבקש מכה"כ ורדיגר אל תכביד על קבלת סעיפים שמעוררים פלוגתה. הזדהות יהודית

י. יודין:

ציונית זה מניח מכל הבחינות את הדעת וכל אחד יעמיק את התודעה היהודית בדרכו הוא.

אני מציע להעלות את סעיף (5) אחרי סעיף

(2) עם תיקון מסויים בסעיף 5.

אני אגיש בעצמי מסקנות.

א. ורדיגר:

זו זכותך.

היו"ר ש. ארבלי:

אני לא מדבר על דת ומסורת אלא על ערכי יהדות.

א. ורדיגר:

אם נקה את הסכום של 230 אלף יורדים -

מ. דרובלס:

כמה מתוך המספר הזה יש להם ערכי יהדות?

אם אני מוסיף את זה אני רק מחליש את הענין. הזדהות יהודית ציונית זה בודאי שקושר לציון אבל להיות יהודי טוב הוא יכול להיות יהודי טוב ולשבת בניו-יורק.

לסיכום: מפצלים את סעיף (2) ומשאירים

היו"ר ש. ארבלי:

אותו עד למילים... קובעת במידה מכרעת

בשיקוליו לרדת. הועדה קובעת כי הסיבה העיקרית לירידה היא היעדר הזדהות יהודית ציונית והיעדר הזיקה הלאומית של האזרח למדינת ישראל קובעת במידה מכרעת בשיקוליו לרדת.

אני חושב שצריך להגיד שהעדר הזיקה לאומית

ח. שמעוני:

הוא הגורם המכריע. אבל אם הוא כבר חסר

הזדהות לאומית ורוצה לרדת אז יש השפעה ליתר הגורמים כגון: מצבו הכלכלי ואיכות החיים וכו'.

נעבור על הסעיפים האחרים ונראה היכן

היו"ר ש. ארבלי:

לשבץ את זה. נקרא עתה את סעיף (5).

(5) הוועדה רואה בירידה מן הארץ נגוד גמור

מ. משולם:

והתכחשות לחזון שיבת ציון. מימדי הירידה

וגורמיה מחייבים עירנות יתר, היערכות מתאימה הן של ממשלת ישראל והן של ההסתדרות הציונית העולמית בארץ ובתפוצות.

סעיף (5) מתקשר עם מה שתובעים מהממשלה.

היו"ר ש. ארבלי:

אני לא בעד להעלות אותו אחרי סעיף (2).

אם אנחנו קובעים כי הסיבה המכרעת לירידה

י. יודין:

היא היעדר או החלשת הזיקה היהודית ציונית

כי אז הגיוני שנקרא לירידה בשמה ומיד אחרי זה. אפשר להוציא את הסיפה

של סעיף (5) כסעיף אופרטיבי. אבל גינוי תופעת הירידה צריך להיות מיד

אחרי סעיף (2). אני הייתי אומר: הועדה רואה בירידה מן הארץ ניגוד גמור

והתכחשות לחזון שיבת ציון ולמדינת ישראל. את הסיפה של סעיף (5) הייתי

כותב כך: הועדה גורסת כי יש ליצור אקלים ציבורי של גילוי ומאבק פעיל

נגד תופעת הירידה. אני באמת מצאתי אקלים של השלמה תוך שתליקה.

היו"ר ש. ארבלי:

אני מציעה שאת הרישה של סעיף (5) נעלה בתחילת סעיף (2) שהועדה רואה בירידה מן הארץ ניגוד גמור והתכחשות לחזון שיבת ציון. לאחר מכן יבוא: הועדה קובעת כי הסיבה העיקרית..."

א. ורדיגר:

אני מסכים להצעה של היושבת-ראש. בנוגע לסיפה של סעיף (5) אני מציע שזה יהיה בסוף כל המסקנות כאשר פונים לממשלה, להסתדרות הציונית שיש בידיהם הכלים לזה.

מ. דרובלס:

בקשר לסיפה אני מציע למחוק את התפתחות הציונית בארץ ולהשאיר בתפוצות.

א. ורדיגר:

לא נכתוב: לא בתפוצות ולא בארץ.

היו"ר ש. ארבלי:

הוחלט: להשאיר את הסיפה של סעיף (5).

מ. משולם:

(3) הוועדה מביעה את חרדתה מגידול מספר הותיקים ובני הארץ בין היורדים. הוועדה סבורה כי תופעה זו הינה כשלון של החברה הישראלית ובראש וראשונה של מערכת החינוך, כאשר רבים וטובים סברו שעם הקמת מדינת ישראל איך יותר צורך בחינוך לציונות, חלוציות והזדהות עם העם בארץ ובתפוצות.

ח. שמעוני:

או שאומרים שהתופעה הזאת היא פרי אי הזדהות של האנשים עצמם; או שלוקחים את האשמה על עצמנו. לא יכול להיות מצב שאומרים שהחברה אשמה. זהו כשלון אישי של אותם אנשים. אני יכול להסכים שהתופעה הזאת יש בה כדי להצביע על כשלון במערכת החינוך ולא של החברה הישראלית ואז להגיד את הענין של החינוך לציונות. כלומר, אני רוצה להוציא את הענין של כשלון החברה הישראלית.

י. ז'. אמיר:

הכשלון העיקרי הוא זה של היורד ולא של מערכת החינוך. לאחר מכן נמצא מה לא טוב אצלנו. צריך להכין מערכת של דברים שיפריעו ליורד כדי שהוא יתבייש.

היו"ר ש. ארבלי:

צריך לחנך לזיקה וצריך לחסן אותו כדי שלא יגיע לזה.

י. יודין:

אני מסכים למחוק את הכשלון של החברה הישראלית. נכון שיש כשלון אבל בקונטקסט הזה זה יהיה נתון לפרושים דו משמעותיים. אני מציע לומר: המאבק בתופעת הירידה תובע בראש וראשונה שינוי במערכת החינוך. כלומר, לצרף (3) ו-(4).

א. ורדיגר:

התעלמות מן האמת כדי ליפות את התמונה זה לא יהיה נכון. ישב כאן שר החינוך ובמשך שעה ויותר הוא הודה ואמר לא נתנו מספיק תודעה לכך. אני גם אינני חושב שיש לשחרר את החברה הישראלית לגמרי. אני מציע שכאשר אנחנו נדבר על תיקונים שאנחנו מציעים לכל מיני גורמים נאמר שגם החברה הישראלית צריכה יותר להתמסר ולפעול יותר בבדי למנוע ירידה - זה לא מוכרח להיות בסעיף הזה, אני רק אומר שהחברה הישראלית צריכה להיות שותפה.

מ. גז:

האשמה היא באלה שיורדים ולא בחברה הישראלית.

ח. שמעוני:

אני רוצה להציע נוסח של (3) ו-(4):
הועדה מביעה את חרדתה מגידול מספר הותיקים ובני הארץ בין היורדים. הועדה סבורה כי תופעה זו יש בה כדי להצביע על כשלון במערכת החינוך בכך שלא עשתה מספיק על הצורך בחינוך לציונות, חלוציות והזדהות עם העם בארץ ובתפוצות. על כן הוועדה תובעת לבדוק מחדש את המערכת במגמה להגביר ולהעמיק יותר את התודעה היהודית והציונית במערכת החינוך. את המללים: לחנך לאהבת הארץ החל מגיל הגן יש למחוק.

מ. דרזבלס:

אני אומר: להשאיר את סעיף (3) לחדד וסעיף (4) לחדד. אני בעד זה להוציא מסעיף (3) את הכשלון של החברה הישראלית ולהגיד תופעה זו הינה כשלון של מערכת החינוך וכו'. מאז קום המדינה מי שרצה לרדת התבייש מכך. היום הגענו, לאחר 27 שנים של דור עצמאי, לחנך שהיורד הוא גיבור ואיננו מתבייש מכך. זה נובע מחינוך לא נכון. אם היינו נותנים היום אתגרים לנוער המצב היה אחרת. יש מדינות ותיקות ששם לפני שמתחילים את השיעור פותחים בהגדרת לאומי. לתת להם את אהבת ישראל, אתגרים של המדינה באותה העת - כל זה הוא יכול לקבל בבית-הספר.

היו"ר ש. ארבלי:

דוקא שני המשפטים האחרונים בסעיף (3) כאשר רבים וטובים סברו שעם הקמת מדינת ישראל אין יותר צורך בחינוך לציונות, חלוציות והזדהות עם העם בארץ ובתפוצות באים להסביר את התופעה הזאת. לא מתוך רוע לב לא נתנו את החינוך הזה אלא סברו שעם הקמתה של המדינה זה פותר את הבעיה כי זה מובן מאליו. לכן יש מקום להכניס את שתי ההערות האלה ולא להוציא אותם מפה.

י. יודין:

אני מסכים עם היושבת-ראש שנכלול את ההסבר הזה. אפשר לכתוב: שתופעת הירידה ניזונה מכשלון במערכת החינוך כאשר רבים וטובים סברו שעם הקמת מדינת ישראל אין יותר צורך בחינוך לציונות... "ומיד לעבור שיש להתגבר על התופעה הזאת ע"י הגברת החינוך. יש הגיון לאחד סעיפים (3) ו-(4) - אבל אני לא עומד על הפרטים האלה. לעומת זאת יש להוציא את הענין של כשלון החברה הישראלית. אולם באותו סעיף שנדבר על היערכות של הממשלה להתנועה הציונית נדבר גם על החברה הישראלית.

היו"ר ש. ארבלי:

הוחלט: מוציאים את הענין של הכשלון של החברה הישראלית.

י. ז. אמיר:

במקום הכשלון של החברה הישראלית יש להגיד על מערכת החינוך להיערך מחדש בחינוך לציונות, חלוציות והזדהות עם העם בארץ ובתפוצות. בלי המלה כשלון כדי לא לתת בידי היורד לומר נכשלתם לחנך אותי.

מ. גז:

אפשר לכתוב ליקוי במערכת החינוך ולא כשלון. החינוך זה לא הסיבה העיקרית

לירידה.

היו"ר ש. ארבלי:

זו הסיבה העיקרית לירידה.

ח. שמעוני:

יש במדינה 1 מיליון תלמידים ויורדים כ-8,000 איפוא הפרופורציה? - כל שנה יש לנו מתחילים, למה זה כשלוך? - יש ליקוי שלא מטיפים מספיק לציונות. ה-8,000 אלה כשלוך אישי שלהם של היורדים.

היו"ר ש. ארבלי:

זה לא ליקוי זה כשלוך.

י. יודין:

על ידי זה שנשנה את האקלים הציבורי סביב הירידה נתרם משמעותית לצמצום הירידה. כלומר, אנחנו מאמינים בגורם של חינוך שיכול לצמצם את הירידה. לכן לא להטיל על התינוך את כל האשמה. אני הצעתי נוסח שתופעת הירידה ניזונה מכשלוך במערכת החינוך.

א. ורדיגר:

כשלוך במערכת החינוך זהו אחד הגורמים לירידה.

היו"ר ש. ארבלי:

אני מוכנה לקבל את המלה ניזונה.

מ. דרובלס:

זה עוד יותר חלש ממה שהציע חה"כ שמעוני.

ח. שמעוני:

אני מציע כך: הועדה מביעה את חרצתה מגידול מספר הותיקים ובני הארץ בין היורדים. הועדה סבורה כי תופעה זו יש בה כדי להצביע על ליקוי במערכת החינוך בכך שלא עשתה מספיק לחינוך לציונות, חלוציות והזדהות עם העם בארץ ובתפוצות.

היו"ר ש. ארבלי:

אינני מוכנה לקבל את המלה "ליקוי".

ח. שמעוני:

אפשר להגיד את זה באופן חיובי כמו סעיף (4).

היו"ר ש. ארבלי:

לסעיף (4) אין ערך בלי סעיף (3).

א. ורדיגר:

אני רוצה להציע הצעה אחרת: הועדה מביעה את חרדתה מגידול מספק הותיקים ובני הארץ בין היורדים. הועדה תובעת ממשרד החינוך לבדוק מחדש את מערכת החינוך שנכשלה בהעמקת התודעה היהודית והציונית לאהבת הארץ בהעדר הקניית תודעה יהודית לדור הצעיר..."

היו"ר ש. ארבלי:

בכוונתי להניח את המסקנות על שולחן הכנסת בשבוע הבא. אני הייתי מציעה שאולי בשבוע הבא נמצא יום לגמור את זה. הממשלה מתכוננת לדון בנושא הזה ורצוי שהמסקנות האלה יהיו בפניה.

הישיבה ננעלה בשעה 11.00